

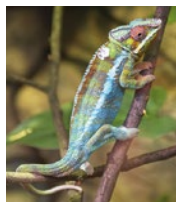
SSAKI • PTAKI • GADY

ATLAS ZWIERZĄT DOMOWYCH

SSAKI • PTAKI • GADY

ATLAS ZWIERZĄT DOMOWYCH

TEKST: MANFRED UGLORZ

REDAKCJA: ZESPÓŁ WYDAWNICTWA SBM

KOREKTA: JUSTYNA TOMAS

PROJEKT OKŁADKI: JACEK BRONOWSKI

SKŁAD I OPRACOWANIE GRAFICZNE: JACEK BRONOWSKI

ZDJĘCIA NA OKŁADCE:

Dreamstime.com: front (od góry, od lewej) – © Cynoclub, © Jan Gottwald, © Matthijs Kuijpers, © Chernetskaya,
© Inventori, © E. Spek (główne i grzbiet); tył – © Mayerberg

© Copyright for the text, cover and layout by Wydawnictwo SBM, 2018
Warszawa 2022

Wydawnictwo SBM Sp. z o.o.
ul. Sułkowskiego 2/2
01-602 Warszawa
www.wydawnictwosbm.pl

ISBN 978-83-8222-874-8

SPIS TREŚCI

Wstęp	5
--------------------	----------

Wiadomości ogólne i porady praktyczne	7
---	---

Ważna decyzja	8
---------------------	---

Opieka	12
--------------	----

Zwierzęca stołówka	18
--------------------------	----

Rozmnażanie	32
-------------------	----

Przegląd gatunków	37
--------------------------------	-----------

Bibliografia	188
--------------------	-----

Indeks nazw polskich	190
----------------------------	-----

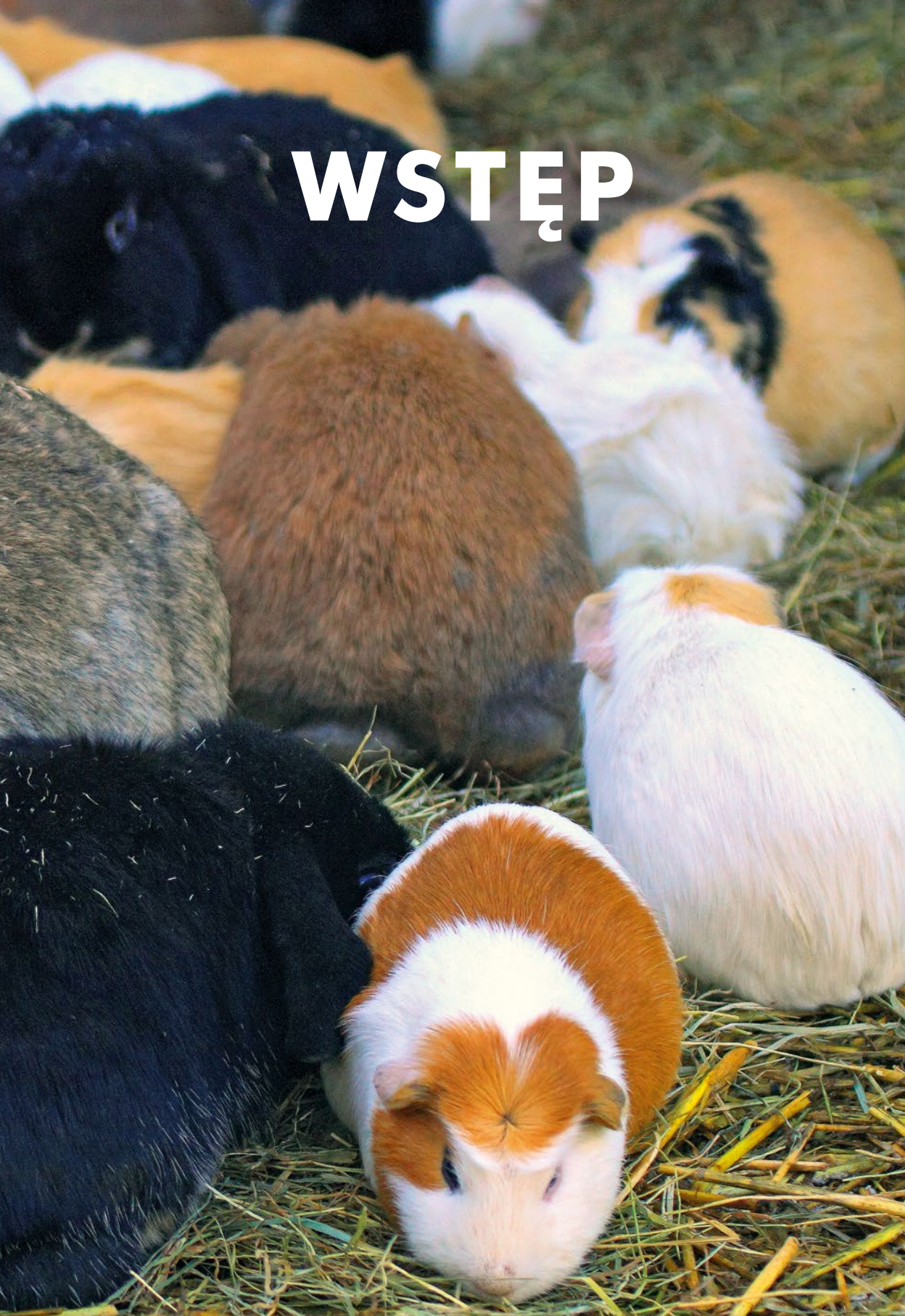
Indeks nazw łacińskich	191
------------------------------	-----

Autorzy zdjęć	192
---------------------	-----

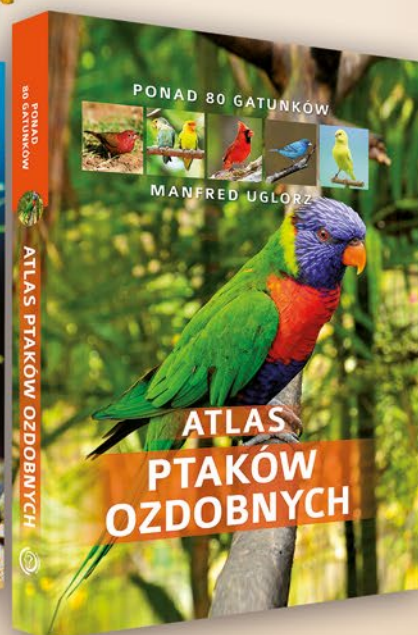
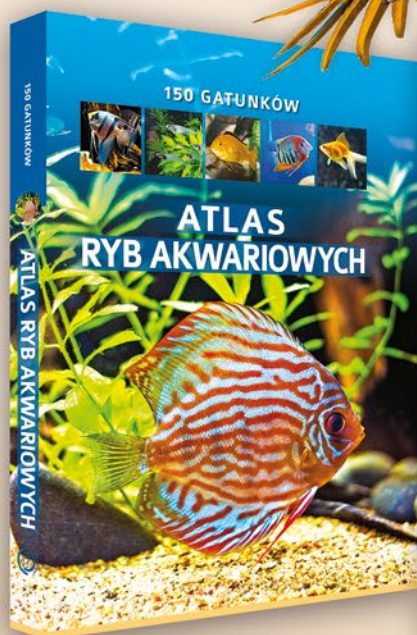
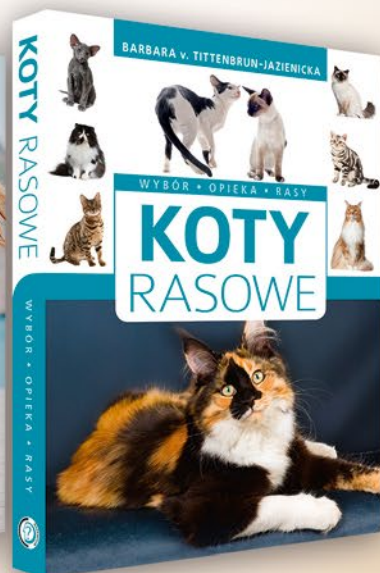
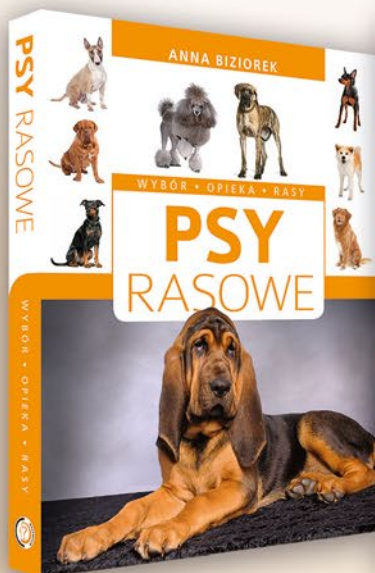

WSTĘP

MIŁOŚNIKOM ZWIERZĄT DOMOWYCH

Wydawnictwo SBM
poleca również

Wiadomości ogólne i porady praktyczne

Od niepamiętnych czasów człowiek obserwował zwierzęta, fascynował się ich sprawnością fizyczną, siłą i zaradnością, często na nie polował, ale podejmował również próby udomowienia. Jedne dały się z łatwością oswoić, inne były ostrożne i nieskore do interakcji, ale dostęp do nagromadzonego przez człowieka pożywienia zachęcał je do przebywania blisko ludzi. Pomiedzy człowiekiem a zwierzętami w ciągu wieków zawiązywały się różnego typu stosunki. Wraz z odkryciami geograficznymi zrodziła się chęć posiadania okazów z dalekich krajów i tak powstała moda na hobbystyczne hodowle.

Atlas zwierząt domowych wychodzi na przeciw ciągle rozwijającemu się zainteresowaniu chowem zwierząt, jest też zachętą do hodowania konkretnych gatunków małych zwierząt, a przede wszystkim umożliwia za-

poznanie się ze światem egzotycznych ssaków, ptaków i gadów. Hodowanie żywych istot szczególnie dzieciom pozwala rozwijać pożądane cechy charakteru: opiekuńczość, otwartość na zewnętrzny świat, chęć poznawania otoczenia itp.

Ponieważ jest bardzo dużo gatunków małych zwierząt, które można hodować w domu, do przygotowania niniejszego opracowania niezbędne było dokonanie subiektywnego wyboru. W atlasie opisano gatunki należące do trzech gromad królestwa zwierząt: ssaków, ptaków i gadów. Może budzić zdziwienie brak najlepszego wśród czworonogów przyjaciela, jakim jest pies, towarzyszący ludziom od wielu tysiącleci, ale poświęcono mu osobne opracowanie. To samo dotyczy kotów, ryb akwariowych i ptaków ozdobnych (zob. s. 6).

Ważna decyzja

Jeśli ktokolwiek zdecyduje się na zakup i hodowanie zwierzęcia, powinien się zastanowić, czy sprosta wymaganiom i zadaniom, przed jakimi zostanie postawiony. Najczęściej wyboru dokonuje się nie pod wpływem racjonalnej decyzji, lecz upodobań, estetycznych wrażeń lub mody. Przede wszystkim należy podjąć decyzję, czy nowy domownik będzie gadem, ptakiem, czy ssakiem. Niezależnie od tego trzeba wybierać takie zwierzę, któremu będziemy w stanie zapewnić mieszkanie i wyżywienie.

Kupując zwierzę, należy ocenić stan jego zdrowia i sprawdzić, czy nie unika kontaktu z człowiekiem. Nie kupujemy zwierząt okaleczonych lub z wadami – to może świadczyć o złych intencjach lub nieetycznym zachowaniu sprzedawcy.

Wybierając zwierzęta egzotyczne, należy wcześniej sprawdzić, czy ich hodowla nie wymaga odpowiedniego zezwolenia władz weterynaryjnych lub administracyjnych.

GADY

Współczesne gady (*Reptilia*) są pozostałością po znacznie liczniejszej grupie zwierząt, której największy rozkwit przypadł na erę mezozoiczną. Obecnie żyje tylko pięć rzędów gadów: żółwie, jaszczurki, węże, krokodyle i hatterie. Ten ostatni współcześnie jest reprezentowany tylko przez jeden gatunek żyjący w Nowej Zelandii. Pozostałe, znane z wykopalisk linie ewolucyjne gadów, wymarły.

Gady to głównie gromada lądowych kręgowców zmiennocieplnych, oddychających powietrzem atmosferycznym za pomocą gąbczastych płuc. Jednak niektóre z nich mogły być już stałocieplne, np. te, które żerowały nocą. Gady są pokryte skórą zbudowaną z nieprzepuszczającego wody, zrogowaciałego naskórka w postaci łusek, tarcz i płytek. Wytwory te chronią ich ciało przed wysychaniem. Większość gadów jest drapieżnikami. Tylko niektórzy ich przedstawiciele odżywiają się także roślinami.

Serce gadów składa się z dwóch przedsińków i komory przedzielonej częściową przegrodą (tylko u krokodyli jest ona całkowita). Zapłodnienie u zwierząt tego gatunku jest wewnętrzne, a ich jaja są otoczone skórzastą osłonką. Niektóre jaszczurki i węże są jajożyworodne, co oznacza, że młode osobniki rozwijają się w jajach już w łonie matki.

W mózgowiu u gadów zauważalne są zaczątki kory mózgowej i dobrze wykształcony mózdzek. Gady mają za sobą bardzo długą drogę ewolucyjną. Dzięki licznym stanowiskom paleontologicznym ich historia i drzewo genealogiczne są dobrze poznane.

PTAKI

Ptaki (Aves) to bardzo liczna gromada stałocieplnych kręgowców, najbardziej zróżnicowana spośród kręgowców lądowych. Istnieje około 10 tysięcy gatunków ptaków, które potrafiły się przystosować do wszystkich ekosystemów. Najmniejszym ptakiem jest koliber hawański o długości ciała sięgającej zaledwie 5 cm, a największym strus afrykański, ale w przeszłości Ziemię zamieszkiwały znacznie większe nietoty niż strusie.

Ciało ptaków jest pokryte piórami. Ich przednie kończyny są przekształcone w skrzydła, dzięki którym przemierzają duże

przestrzenie. Szkielet jest lekki, a szczęki okryte rogowym, bezzębnym dziobem. Ptaki mają doskonale wykształcony zmysł orientacji w przestrzeni, a także wyostrożony wzrok. Są jajorodne i dzielą się na zagniazdowniki (rodzice wysiadują jaja) oraz gniazdowniki (rodzice wysiadują jaja i karmią pisklęta).

Szkielet i odciski piór archeopteryksa

Ptaki to zwierzęta społeczne, co oznacza, że niektóre gatunki występują w dużych koloniach. Tworzą też monogamiczne pary, często na całe życie. Porozumiewają się za pomocą wizualnych i akustycznych sygnałów. To najbardziej zagrożona działalnością człowieka gromada, wśród której wielu gatunkom grozi wymarcie.

Kopalny materiał dowodzi, że ptaki są potomkami dawnych gadów – teropodów. Późnojurajski *Archaeopteryx* jest dobrze znany jako jedna z pierwszych znalezionych form przejściowych między gadami a ptakami. W rzeczywistości nie był bezpośrednim przodkiem ptaków, choć miał cechy zarówno gadzie, jak i ptasie, m.in. posiadał zęby, palce z pazurami i długi, jaszczurowopodobny ogon, ale także skrzydła z łatkami identycznymi jak u współczesnych ptaków. Obecnie paleontolodzy są zdania, że nieuznawany za bezpośredniego przodka współczesnych ptaków *Archaeopteryx* jest jednak najstarszym i najprymitywniejszym członkiem Aves.

SSAKI

Ssaki (*Mammalia*) to zwierzęta z podtypu kręgowców. Pierwsze ssaki pojawiły się na Ziemi ponad 200 milionów lat temu. Ich ewolucja trwała około 70 milionów lat i rozpoczęła się wraz z pojawieniem tzw. synapsydów, czyli gadów ssakokształtnych. Podczas wymierania wielkich gadów w okresie kredowym ssaki uzyskały możliwość szybkiego rozwoju i zajęcia terenów wcześniej zajmowanych przez gady. Pod koniec trzeciorzędu istniały już wszystkie znane dzisiaj rzędy ssaków.

Do tej pory odkryto ponad 5500 gatunków ssaków, pośród których najliczniejszy rząd to gryzonie. Największym ssakiem jest płetwal błękitny, osiągający do 30 m długości i 180 ton wagi. Najmniejsze

są niektóre ryjówki i nietoperze o wadze 1,5–2 g i długości ciała do 4 cm.

Ssaki to zwierzęta stałocieplne, pokryte owłosioną skórą. Przed zimnem chroni je futro i nagromadzony pod skórą tłuszcz, a przed przegrzaniem wydzielanie potu. Cechą charakterystyczną są gruczoły mlekowe występujące u samic. Ich wydzielina, czyli mleko, to pierwszy pokarm wszystkich młodych ssaków. Zapłodnienie następuje wewnątrz organizmu samicy. Prawie wszystkie ssaki są żyworodne z wyjątkiem stekowców.

Serce ssaków składa się z dwóch przedsiódek i dwóch komór. Rozwój kory mózgowej w toku ewolucji sprawił, że w większości są to zwierzęta przyjaźnie ustosunkowane do człowieka i dające się oswoić.

Opieka

Kupując i decydując się na trzymanie w domu zwierząt, bierzemy na siebie odpowiedzialność. Każde zwierzę wymaga opieki i troski o jego warunki bytowe. Zwierzęta nie są przedmiotami lub zabawkami, mają rozwinięte zmysły, często znacznie bardziej niż ludzkie. Badania behawiorystów dowodzą, że dzielimy ze zwierzętami nie tylko środowisko. Pod wieloma względami zachowują się one podobnie jak ludzie, co nie znaczy, że identycznie. Na przykład słonie rozpoznają szczątki swoich krewnych, a motyl nie zniesie jaj na roślinie, która nie zapewni pożywienia larwom. U wielu psów można zaobserwo-

wać objawy wstydu z powodu nieodpowiedniego zachowania lub przekroczenia ustalonych granic. Zwierzęta mogą okazywać złość i agresję, ale mogą też być łagodne i potulne, a przede wszystkim wdzięczne za opiekę. Obserwuje się też u nich swoistego rodzaju poczucie sprawiedliwości. Niestuszenie ukarane mogą zapamiętać negatywne postępowanie człowieka i stracić zaufanie. Tak jak przyjemne jest dla nas w dotyku futerko, np. królika, tak wiele ssaków lubi głaskanie. Zwierzęta odczuwają ciepło ludzkiej dłoni i rytm bicia ludzkiego serca, odbierają także emocjonalne stany opiekuna.

Nasza sprawność fizyczna i umysłowa, zmysłowość i etyka są wynikiem ewolucyjnego rozwoju królestwa zwierząt. Wiele zawdzięczamy zwierzętom i wiele jesteśmy im winni. Żyjąc w zmechanizowanej i bezdusznej cywilizacji, zapominamy o tym, przez co w naszym stosunku do zwierząt zachodzi proces dehumanizacji. Albert Schweitzer, teolog, filozof i lekarz z Lambaréné, twórca etyki czci dla życia, pisał: „Etyka czci, poszanowania życia nie odnosi się tylko do ludzi, lecz także do stworzeń. Są one przecież podobne do nas w tym, że też pragną pomyślności, znoszą cierpienia i doznają lęku przed zagładą. Ten, kto zachował niespaczony sposób odczuwania, uważa współczucie dla losu wszystkich istot żywych za coś naturalnego. Myśl uznać musi, że przyjacielska postawa wobec wszystkiego stworzenia jest naturalnym postulatem etyki”.

Przede wszystkim zwierzęta cierpią. Nie mogą nam o tym powiedzieć, ale rozpoznajemy to po ich zachowaniu. Takie reakcje mogą być wynikiem złego stanu zdrowia, nieodpowiednich warunków bytowania lub cierpienia. Choć nie są twórcami

etycznych systemów, stały się podmiotem etycznego działania człowieka, a stosunek ludzi do nich świadczy o poziomie humanizmu. Odpowiedzialne traktowanie zwierzęcia to także wykładnia osobistej kultury opiekuna. Etyka nie jest myśleniem abstrakcyjnym, lecz odpowiedzialnością za wszystko, co żyje. Powinna więc objąć współprzeżywanie wszelkich stanów i afirmacji woli życia. Nie może się ograniczać do formułowania zasad, lecz przejawiać w uczestnictwie we wszystkich aspektach ziemskiego istnienia.

KLATKI, TERRARIA I WOLIERY

W zależności od gatunku wybranego zwierzęcia trzeba dla niego przygotować klatkę, terrarium lub woliery. Nie wolno przynieść do domu zwierzęcia, nie mając dla niego właściwego pomieszczenia, wielkością dopasowanego do rozmiarów nowego domownika. Rozmiary klatek i terrariów dla konkretnych zwierząt zostały podane w opisach w drugiej części atlasu.

Ssaki można hodować w klatkach przeznaczonych dla ptaków, jednak dla bardzo małych ssaków odległości między metalowymi prętami powinny być odpowiednio

małe, aby zwierzęta nie uciekły i nie rozbiegły się po pokoju. Dlatego bardzo małe ssaki lepiej trzymać w terrarium, którego przykrycie jest szczelne, jednak umożliwiające wymianę powietrza. Większość małych ssaków można hodować w stosunkowo małych i niezbyt wysokich klatkach.

Kawie domowe mogą przebywać w małych boksach bez przykrycia, bowiem nie są one w stanie przeskoczyć ogrodzenia. Znacznie wyższych klatek wymaga hodowla szynszyli, koszatniczek, burunduków i sosnowiów, ponieważ zwierzęta tych gatunków w naturze chętnie się wspinają po półkach skalnych lub drzewach.

Dla królików karzełków najlepiej przygotować zestaw klatek na podwórzu lub balkonie. Pojedynczą klatkę można umieścić w małej zagrodzie, aby nasz pupil mógł z niej dowolnie wychodzić i pobiegać na świeżym powietrzu.

Gady zazwyczaj hoduje się w odpowiednio dużych terrariach. Do tego celu można też wykorzystać akwarium, jednak dla niektórych gadów przynajmniej jedna boczna ściana powinna być wykonana z metalowej siatki dla zapewnienia odpowiedniej wymiany powietrza. Zadaniem terrarium jest stworzenie odpowiednich warunków

dla danego gatunku, w szczególności mikroklimatu, w jakim zwierzę żyje w naturze. Zazwyczaj mówi się o terrarium lasu tropikalnego, lasu umiarkowanego, stepu, sawanny, półpustyni i pustyni.

WYPOSAŻENIE

Aby zwierzęta czuły się w klatkach i terrariach wystarczająco dobrze, należy im zapewnić odpowiednie wyposażenie, m.in. karmniki i poidła. Podczas urządzania klatek trzeba wziąć pod uwagę wymagania danego gatunku, np. trzeba przygotować konary, kamienie, doniczki, rurki itp., ale także drabinki, kołowrotki i domki. Dno terrarium lub klatki powinno być wysypane suchym piaskiem, czarnoziemem lub gliną zmieszaną z torfem. W zależności od potrzeb hodowanych gatunków trzeba też dysponować dobrym oświetleniem za-

pewniającym właściwą ilość światła. W terrarium dla gadów powinna być zainstalowana lampa UV-B o odpowiedniej mocy. Nie wolno zapomnieć o matach i kablach grzewczych, termoregulatorach i miernikach wilgotności powietrza.

Zwierzęca stołówka

Każdy żywy organizm, aby mógł żyć, rozwijać się i rozmnażać, musi mieć zapewniony pokarm. Na wolności zwierzęta całą swoją aktywność poświęcają na poszukiwanie odpowiedniego pożywienia. Hodowca musi wiedzieć, co należy podawać swoim podopiecznym. W opisach zwierząt, w podrozdziałach **Pożywienie**, zamieszczono informacje dotyczące diety poszczególnych gatunków. Pominęto tam oczywistą informację o tym, że każdy żywy organizm potrzebuje do życia wody. Jej brak (nawet przez krótki czas) prowadzi do śmierci.

Żywność dzieli się na roślinną (głównie rośliny zielone, owoce i nasiona) oraz zwierzęcą (owady karmowe, mięso drobiowe i krewetki).

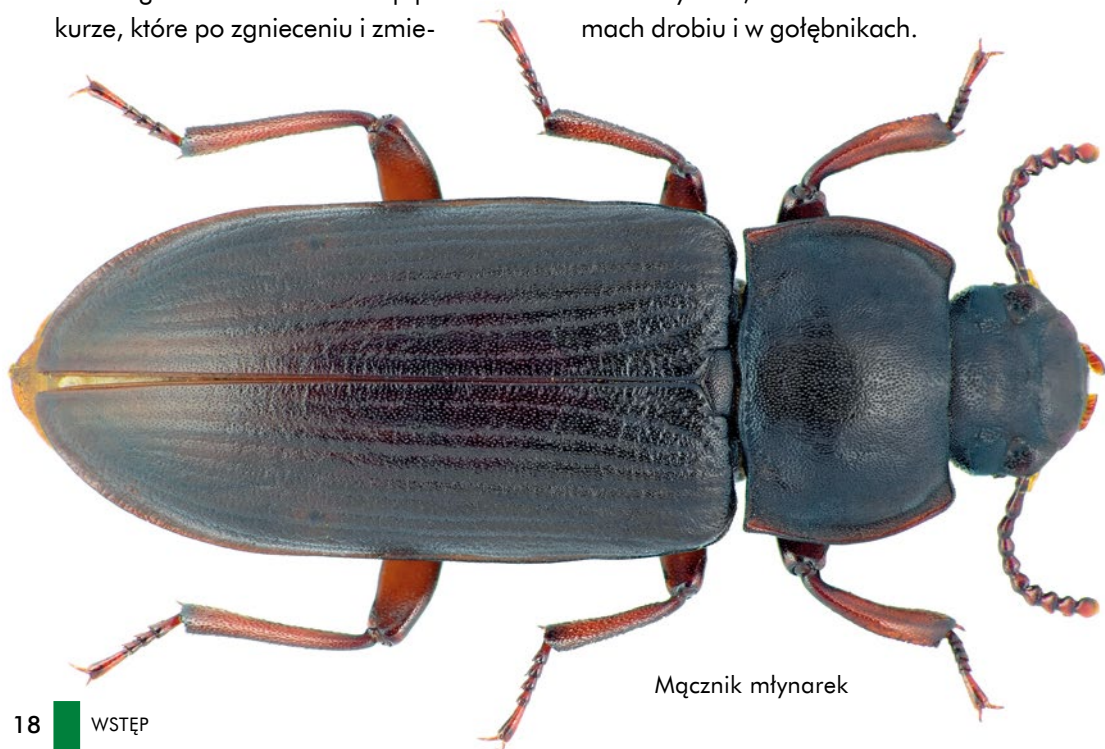
POKARM POCHODZENIA ZWIERZĘCEGO

Do pokarmów zwierzęcych zaliczają się m.in. ugotowane na twardo jajko kurze, które po zgnieceniu i zmie-

szaniu np. z kaszą jaglaną lub tartą bułką podaje się ptakom głównie w czasie karmienia młodych. Równie odpowiednia jest odrobina białego, nietłustego sera (nie może być jednak kwaśny). Inny rodzaj pokarmu stanowią żywe i suszone owady oraz ich larwy. Do suszenia odpowiednie są np. jętki, które latem można chwycić, kiedy przylatują zwabione światłem. Jest to bardzo wartościowy i tani pokarm. Najbardziej rozpowszechnione są jednak żywe i suszone larwy mączników, którymi można karmić prawie wszystkie zwierzęta domowe.

Mącznik młynarek

Najbardziej rozpowszechnione jako owady karmowe są żywe i suszone larwy mączników. Ich hodowla w domu nie jest trudna, nie wymaga też dużo wysiłku. Mączniki i ich larwy są rozpowszechnione w przyrodzie. Żyją m.in. w stodołach, spichrzach, piekarniach i młynach, ale również na fermach drobiu i w gotębnikach.

Mącznik młynarek